Mamma Rasi-Rosi-kinen

VALHEET

WSOY

Marisha Rasi-Koskinen

VALHEET

ROMAANI

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Alfred Kordelinin säätiö, WSOY:n kirjallisuussäätiö, kirjastoapurahalautakunta ja Kirjallisuuden Edistämiskeskus ovat tukeneet tämän teoksen kirjoittamista.

Hjalmar Söderberg -sitaatin on suomentanut Kyllikki Villa.

© MARISHA RASI-KOSKINEN JA WSOY 2013
ISBN 978-951-0-39545-5
PAINETTU EU:SSA

nyt kun kynttilänliekki lepattaa vedossa
ja varjoni häilyy vihreällä seinäpaperilla väristen
samalla tavoin kuin kynttilä ja tahtoen elää

...

minusta tuntuu että minä itse olen varjo
joka haluaa tulla ihmiseksi

— HJALMAR SÖDERBERG -

Kaikki loppuu ennen kuin
mikään ehti alkaa.

Sade

Se ei ole mikään tavallinen sade. Ei äkillinen kuuro, joka tuossa tuokiossa täyttää pihoille unohtuneet astiat ja ämpärit ja jonka jälkeen aurinko tulee esiin ja asfaltti höyryää. Se ei ole myöskään hidas ja pitkä sateinen jakso, joka saa betonista valetut kanavat tulvimaan, tukkii sadevesiviemärit ja lopulta nostaa autot kellumaan avuttomina kuin epälukuisen joukon hylättyjä leikkikaluja.

Oikeastaan se ei ole sade ollenkaan.

Kaksi asiaa on syytä huomata. Ensiksikään ei ole aurinkoa. Toiseksi ei ole jaksoja. Sade ei ole liikettä, ei mitään, millä olisi alku tai loppu. Sade on pysyvä tila. Vettä tuntuu olevan ilmassa, mutta useimmiten niin vähän, että kadulla kulkiessa on mahdoton arvioida, mistä suunnasta vettä tulee, tuleeko sitä edes vai onko se vain. Sataako se pilvistä, joista osa laskeutuu niin matalalle, että kerrostalojen ulottuvuudet katoavat, niin kuin katoavat kaupunkia kiertävät ohimenokaistat, joiden ainaista hämärää valaisevat vain autojen valokiilat. Vai nouseeko vesi puistojen kanavista tai keinotekoisista joista, joissa neste seisoo harmaana ja vihreänä ja niin paksuna, että painuisi

kuopalle, jos sitä painaisi. Kuin altaaseen kaadettu elohopea, jota se aivan hyvin voisi ollakin. Sade on ilmassa eikä laskeudu mihinkään, seisoo paikoillaan luonnonlake- ja uhmaten ja kastelee kaiken. Valon puutteeseen kuolleet puut kurottuvat märän asfaltin läpi kohti taivasta kuin hukkuvan kädet.

He eivät huomaa sitä itse, mutta kun tämän kaupungin asukkaat kulkevat kaduilla, on kuin he kulkisivat suossa.

I

Paluu

Kauempaa katsottuna näyttää kuin se olisi vain kasa romurautaa, laiton kaatopaikka joita tapaa hylätyistä puistikoista tai ohitustien liittymien välisiltä jättömailta. Lähempää näkee, että se on auto, ylösalaisin, vasemmanpuoleinen eturengas pyörii hiljalleen kunnes pysähtyy. Kuljettajanpuoleinen ikkuna on rikki. Maassa on lasia. Jos katsot nyt, näet ikkunassa kasvot, nekin ylösalaisin. Kaiken yllä lepää sade.

Osa 1.

Voisitko sanoa sen uudestaan, paikka kuulostaa tutulta, aivan kuin olisin käynyt siellä joskus. Voi olla, että olen vain kuullut siitä, en tiedä varmasti, asiat sekoittuvat toisiinsa. Mutta ei välitetä siitä, olemmehan kumpikin menossa pois kaupungista ja kauas. Ehkä pääset kerralla perille asti. Tule siis kyytiin, on mukava saada seuraa.

Olen ajanut liian kauan. Ehkä kuusi tuntia, kenties kahdeksan tai kymmenen, en ole varma, ajan kulua on vaikea seurata. En minä sitä pelkää että nukahtaisin, olen ohittanut sen vaiheen. Kun on tarpeeksi väsynyt, ei nuku vaikka haluaisi. Tai nukkuu silmät auki. Alkaa nähdä sellaista mitä ei oikeasti ole. Liikettä tiensivussa, pieniä ja suuria hahmoja. Niitä luulee peuroiksi tai pikkupedoiksi, sellaisia ajautuu moottoritielle silloin tällöin, riista-aidan läpi, ne poukkoilevat paniikissa sinne tänne ja törmäilevät autoihin. Voi niitä luulla myös eksyneinä harhaileviksi ihmisiksi, sellaisiksi kuin sinä.

Oletpa tosiaankin märkä. Tukkasi on kuin sinut olisi uitettu. Ja entä vaatteesi, nekin ovat läpeensä kastuneet. Jos jatkat tuota menoa, vilustut. Se ei kannata, pienikin

tauti voi koitua kohtaloksi, kun aina on kylmää ja kosteaa. Oli hyvä, että näin sinut. Eihän moottoritiellä edes saa kulkea jalan. Jos olisit jäänyt kiinni, olisit saanut sakot. Tai pahempaa.

Tee siis olosi mukavaksi. Tuossa on pyyhe, voit kuivata itsesi. Se on kostea mutta puhdas, olen vain pyyhkinyt sillä tuulilasia sisältä. Kosteus tiivistyy ikkunoihin, näethän, hengitys ja sade.

Ota kahvia jos tahdot, termoskannu ja mukit ovat penkkisi alla. Juustojakin on ja keksejä, erilaisia. Ja on leipää ja hedelmiä, oliiveja, mitä ikinä tahdotkin. Ota mitä vain ja kuinka paljon tahansa, ruoka ei lopu. Takakontissa on kylmälaukku ja kylmälaukussa lisää.

Tätä voisi luulla huvimatkaksi. Eväsretkeksi kukkuloille kaupungin ulkopuolelle, sellaiseksi johon kuuluu ruudullinen liina nurmikolla, kolmion muotoon leikattuja paahtoleipiä ja seurapelejä. Laiva on lastattu ja rikkinäinen puhelin, viimeinen pari uunista ulos. Lasten naurua ja puun alle nukahtavia aikuisia. Ja muurahaisia, tietysti muurahaisia, kahden tai kolmen levyisenä jonona nurmikolta aina hunajavoileiville asti.

Mutta eihän tämä ole. Vai oletko nähnyt auton, joka on matkalla huviretkelle tuulilasinpyyhkijät sateen kanssa kilpaa viuhtoen? Tai kuivaa ruohoa? Muurahaisia liejuuntuneessa nurmikossa? Edes kukkuloita? Ei, huviret-

ki tämä ei ole. Ei vaikka sanoinkin Natalielle niin. Hänen vuokseen. Koska on hänen syntymäpäivänsä. Ja jotta hän ei huolestuisi.

Kaada minullekin.

Olemme matkalla kaksin, tyttäreni ja minä. Natalie ei tervehdi sinua, koska hän nukkuu, voi olla ettei tervehtisi muutenkaan. Hän on sellainen vaikka on vasta lapsi, hän valikoi tarkkaan, kenelle puhuu ja kenelle ei. Ja useimmille ei. Sitä tyttöä ei ole helppo saada puhumaan. Monet ovat yrittäneet.

Näetkö kuinka hän on käpertynyt mykkyräksi takapenkille, näetkö miten kullanvaalea hänen tukkansa on. Hänellä on minun villapuseroni ja minun vilttini, ne hän haluaa aina ympärilleen, kaivautuu niihin. Hän on jo aika iso, mutta nukkuu vieläkin niin. Pienempänä hän teki täkeistä vuoria ja pujotti barbinuket asumaan tunneleihin, ruudullisiin tai kukikkaisiin, puhutti niitä pienellä äänellään. Joskus hän ryömi täkkien alle kuin olisi nukke itsekin. Nukahti sinne.

Ollaan nyt kumpikin hiljaa, toivotaan, että hän nukkuu rauhassa. Hän yritti pysytellä valveilla, raukka, pinnisteli unta vastaan vielä sittenkin, kun oli jo nukahtamaisillaan. Säpsähteli hereille ja kysyi missä ollaan ja ollaanko perillä. Sellaisia lapset ovat, kun heitä yrittää saada nukkumaan syntymäpäivänsä aattona.

Natalie täyttää kymmenen. (Tämä syntymäpäivä on erilainen kuin edelliset.) Tällä kertaa meillä ei ole täytekakkua eikä kynttilöitä. Ei sänkyyn kannettua aamiaistarjotinta eikä onnittelulauluja, ei kimaltaviin papereihin käärittyjä lahjoja, serpentiiniä tai hymynaamaisia ilmapalloja. Näethän itsekin, että siihen olosuhteet ovat kerta kaikkiaan mahdottomat juuri nyt. Emme silti jätä juhlimatta. Natalie ei saa täytekakkua, mutta lahjan hän saa. Paremman lahjan. Sellaisen, joka on vaikea antaa.

Annahan kun kerron sinulle. Pilvet eivät jatku ikuisesti. Kunhan ajamme riittävän kauan, ohitamme pilvet ja pääsemme ulos sateesta. Viimeistään pohjoisessa pilvet hajaantuvat. Silloin pysäytän auton. Nousen ulos ja venyttelen, suljen silmäni ja lepään hetken selkä vasten auton kylkeä. Sitten herätän tyttäreni. Jotta hän saa lahjansa. Se on ensimmäinen asia, jonka hän näkee, kun avaa silmänsä. Aurinko. Haluan, että Natalie saa syntymäpäivänään auringon.

Lähteminen kuulostaa helpolta. Aivan kuin riittäisi, että katsoo karttaa ja painaa muistiin matkan pituuden, oikeat liittymät ja teiden numerot. Sitten vain käynnistää auton ja lähtee, pysähtyy vasta perillä.

Mutta eihän se niin mene. Oikeasti kaupungista on vaikea löytää ulos. Minulla on kartta, mutta se on van-

ha eikä siihen ole merkitty kaikkia liittymiä. Tienviittoja on harvoin ja nekin kuluneita tai liian paksun likakerroksen peitossa, jotta niistä voisi saada selvää. Ja jos niitä pystyisikin lukemaan, huomaisi vain, että nuolet osoittavat mikä minnekin. Välillä tulee ryhmityttyä oikealle, välillä vasemmalle, toisinaan on ehdottomasti pysyteltävä juuri keskimmäisellä kaistalla. Oikean liittymän huomaa vasta, kun on jo ajanut ohi. Kun sitten yrittää löytää rampin, jonka kautta kääntyä, huomaakin joutuneensa uudelle moottoritielle, joka on aivan edellisen kaltainen. Sitten sama toistuu. Ja toistuu. Taivaskin on joka suuntaan yhtä yksitoikkoisen harmaa tai musta eikä missään näy muuta kuin autoja. Autoja jonoissa ja riveissä. Autojen lamput ovat ainoa valo. Ja mainostaulut, ne jotka yhä ovat ehjiä.

Ei mikään ihme, että sinä eksyit moottoritielle. Minustakin tuntuu, että kierrän ympyrää. On kuin kaupunki vetäisi minua takaisin. Kuin sillä olisi oma painovoimakenttä. Kuin olisin kiinni narussa ja kiertyisin kierros kierrokselta lähemmäs keskusta kuin tolppaan kytketty koira. Ehkä sieltä ei pääse pois ollenkaan.

Oletko koskaan yrittänyt tosissasi lähteä? Minulle tämä on ensimmäinen kerta. Kun muutin kaupunkiin – ja minä muistan, että kerran todella muutin sinne – en poistunut sieltä kertaakaan. Se tapahtui silloin, kun Natalie syntyi. Oli jäätävä aloilleen, pysähdyttävä, oli perustettava

koti. Toisinaan vaihdoin osoitetta, mutta vain kaupungin rajojen sisällä. Kun sitten iltaisin kiipesin kerrostalon ylimmälle mattoparvekkeelle – tiedäthän mattoparvekkeet, ne jotka on rakennettu mattojen tuulettamista varten, mutta joilla ei voi tuulettaa mitään, koska aina sataa – ja katselin itäisten alueiden ääriviivoja, ajattelin, ettei kaupungista edes voi päästä pois. Oli kuin kaukaisimmat talot olisivat raja ja niiden takana maisema olisi piirretty. Ja taivas, laveerattu valtavalla vesiväripensselillä. Kuvittelin, että jossain todella on joku, joka suihkuttaa vettä päällemme jättimäisellä sumutuspullolla kuten Natalie sanoi ollessaan vielä siinä iässä. Ja että aikaakaan ei ole. Tai ehkä aika on, mutta sen liikettä ei huomaa. Vuodenaika on aina sama. Ja vuorokauden.

Joskus kaipasin liikettä. Kaipasin aikaa, joka venyi sen mukaan, kuinka pitkän matkan olin kulkenut. Sitä miten menneisyys oli selän takana, sananmukaisesti, sitä kauempana, mitä useampi kilometri oli välissä ja kuinka nopeasti matka oli kuljettu. Katsoessaan eteenpäin näki suoraan tulevaisuuteen ja kun palasi, ei päätynyt samaan paikkaan, josta oli lähtenyt. Kaikki ei ollut vain muuttunut. Kaikki oli vaihtunut toiseksi. Sillä tavalla oli liikkeessä aina.

Silti en lähtenyt omasta halustani tai siksi, että Natalie olisi halunnut. Me lähdimme, koska meidän täytyi. Sanoinhan jo, ettei tämä ole huvimatka.

Tämä on pakomatka.

Meillä on mukana ruokaa, vaatteita ja kenkiä, sellaista, mikä ei paina paljon mutta on välttämätöntä perillä. Sellaista minkä voi kerätä mukaansa niin, että lähteminen vielä näyttää jokapäiväiseltä. Arkiselta. Lyhyeltä matkalta, jolle lähdetään ja jolta tullaan pois ja jota kukaan ei muista jälkeenpäin, saati erota muista samanlaisista matkoista.

On meillä rahaakin, ei paljon, mutta sen verran, että pääsemme alkuun. Takakontissa on varakanistereja ja niissä bensaa. Kaiken varalta. Koskaan ei voi olla varma, onko huoltoasemia riittävän tiheässä tai uskaltaako niille pysähtyä. Olen yrittänyt ajatella kaikkea, jokaista vaihtoehtoa, joka ikistä mahdollista uhkaa. Sellaiselle matkalle, jolla nyt olemme, ei voi noin vain lähteä. Ei sittenkään, vaikka joutuu lähtemään kiireellä.

Aiomme viipyä kauan. Voi olla, ettemme palaa koskaan.

Luultavasti olemme jo kuluttaneet etumatkamme. Jos sitä edes oli, niin korkeintaan muutaman tunnin mittainen. Ne tietävät jo, että olen lähtenyt ja että Natalie on mukanani. Ehkä ne ovat saaneet selville senkin mihin suuntaan yritämme, siitäkin huolimatta, että jätimme jälkiä mahdollisimman vähän. Viimeistään huomenna ne antavat

tiedon levitä koko maahan. Huomenna jokainen tuntee minun kasvoni. Ja Natalien, erityisesti hänen kasvonsa.

Sinä et ole tainnut koskaan joutua pakenemaan. Voisinpa kertoa, millaista se on. Miltä tuntuu, kun vilkaistessaan sivuikkunaan on näkevinään rinnalla kulkevassa autossa tutun hahmon sen sijaan, että näkisi vain ihan tavallisen, vieraan ihmisen matkalla töistä kotiin. Kun näkee merkitsevän katseen silloinkin, kun lasiin heijastuu vain kuvajainen omista silmistä. Kun on varma tai lähes varma, että autojen virrasta erottuu yksi, joka valitsee aina samat liittymät ja saman nopeuden, kerran toisensa jälkeen, yksi joka seuraa. Kun ajaa tahallaan harhaan päästäkseen karkuun ja huomaa toisen auton tekevän samoin. Huoltoasemalle pysähtyessään on kuulevinaan lähestyvät juoksuaskeleet, vaikka todellisuudessa kuulisi vain sateen ropinan auton kattoon. Voisinpa kertoa, miltä tuntuu epäillä ja pelätä kaikkea. Jokaista autoa. Jokaista ihmistä. Jokaista katsetta. Kaikkea mikä hengittää.

Katso tuotakin autoa, tuota tummaa tuolla takana, keskikaistalla. Se on ajanut jo pitkän aikaa perässämme. Se väläyttelee valojaan, ajaa välillä lähempänä, välillä kauempana, mutta pysyttelee silti kaiken aikaa näköetäisyydellä. Eikä sittenkään. Nyt se hidastaa, näetkö, se kääntyy pois. Eikä se edes väläytellyt valojaan, tiessä vain oli kuoppia. Olin jälleen väärässä.

Olen kuullut puhuttavan auringosta. Se on niin kirkas, ettei sitä voi katsoa suoraan. Se on ainoa asia, jota ei voi katsoa suoraan. Hän kertoo enemmän. Miten valo heijastuu vesipisarasta, joka pysähtyy kasvin lehdelle. Miten taivas on pilvien takana vaaleansininen ja miten se voi iltaisin olla oranssi ja punainen eikä sitä silti tarvitse pelätä.

VALHEET on arvoituksellinen romaani ihmisistä, jotka etsivät valoa. He uskovat kulkevansa suoraan, mutta päätyvät sinne mistä lähtivät. Jokaisen myötä tarina muuttuu, eikä mikään ole sitä miltä aluksi näytti. Ja kaiken yllä lepää sade.

9 789510 395455

PÄÄLLYS: MARJAANA VIRTA, VALOKUVA: HARRI HINKKA, ISBN 978-951-0-39545-5, 84.2, WWW.WSOY.FI
ETUKANNEN KUVA: BENOIT JEANNETON/PHOTOALTO/FENNOPRESS